

De nadrukken zijn al even zeldzaam als de oorspronkelijke platen en toen dan ook voor twee jaren een nieuw ontdekt exemplaar van JOST DE NEGKER's plagiaat op de markt kwam, bleek de belangstelling zóó groot, dat de uitgever SCHMIDT een herdruk waagde. Dat deze herdruk uitstekend uitgevoerd werd, behoeft geen betoog; de hedendaagsche reproductie- en druktechniek is hiervoor een waarborg. Van SUDHOFF's begeleidende inleiding kan men alleen zeggen, dat hij het onderwerp bij lange na niet heeft uitgeput. Integendeel, hij heeft zich vergenoegd met een herhaling te geven van datgene, waarmede HOLL en hij in 1920 een verkleinden herdruk van VESALIUS' platen van 1538 inleidden en dat hoofdzakelijk ontleend is aan ROTH's VESALIUS' biographie. Om de voortreffelijkheid van VESALIUS' afbeeldingen te laten uitkomen, heeft hij zijn inleiding verrijkt met een Deutsche skeletgraphiek van 1493 (naar een teekening van den Parijschen arts RICHARD HÉLAIN) en een skeletteekening, die hij aan DA VINCI toeschrijft, maar die m.i. veel jonger is. MAX GEISBERG gaf eenige aantekeningen over de beteekenis van JOST DE NEGKER. Deze houtgraveur, die o.a. het Utrechtsche brevier van afbeeldingen voorzag en zeer zeker een zoon van de lage landen aan de zee was, verliet in 1508 Antwerpen om zich in Augsburg te vestigen. Op geneeskundig gebied gaf hij verder de ontleedkundige, opklapbare platen naar VOGTHERR den ouderen (1538) en de houtsnedden naar HOLBEIN's grooten doondenans (1544). Over zijn beteekenis als graveur moet ik hier zwijgen. Hij behoort tot de grootmeesters op zijn gebied, zoodat de artistieke waarde van zijn plagiaat het oorspronkelijke nadert, zoo niet overtreft.

De uitgave is schitterend geslaagd. Voor verzamelaars en boekerijen kan dit werk een welkome aanvulling genoemd worden.

F. M. G. DE FEYFER.

C. J. S. THOMPSON, *The mysteries and secrets of magic*.
London, JOHN LANE, the Bodley Head Ltd. 1927. Geïllustr.
320 bldz. Prijs 10/6 sh. geb..

Aan de behoefte aan een korte en overzichtelijke inleiding in de geschiedenis van magie en occultisme komt dit werkje bevredigend te gemoet. In zijn eerste hoofdstuk, „de oorsprong der magie”, toont de schrijver, dat de beknoptheid, die hij zich heeft opgelegd, scherpe en duidelijke omschrijvingen, noch leesbaarheid uitsluit. De verschillende vormen der magie, als betoovering, necromancie, divinatie, duivelsdienst, de zwarte mis, magische teksten, teekens en amuletten worden kort geschetst en door een groot aantal duidelijke afbeeldingen toegelicht. Voor zoover mogelijk volgt de schrijver de historische lijn en toont den samenhang van het occultisme der vroegste oudheid met dat van later eeuwen aan, zonder echter voorbij te zien, dat de overeenkomst van vele toepassingen der magie, bij door tijd en ruimte gescheiden volkeren, ook aan de psychologische oorzaken moet worden toegeschreven, die verantwoordelijk zijn voor de gelijkvormigheid van zooveel uitingen van den primitieven geest.

Hoewel dit werk hoogstens als „paramédical” mag worden beschouwd, is het voor den medicus historicus zeker niet overbodig. Het parallellisme tusschen de magie en de denkbeelden en uitingen der primitieve en volksgeneeskunst is te duidelijk, dan dat de kennis van de geheime wetenschap der oudheid geheel mag worden verwaarloosd.

M. A. VAN ANDEL.

FRITZ FERCHL, *Apotheker-, Lehr- und Gehilfenbriefe aus drei Jahrhunderten* mit 20 Abbildungen und einem farbigen Umschlagbild. 48 bldz.

HERMANN PETERS, *Aus der Geschichte der Pflanzenwelt in Wort und Bild*. 176 bldz.

Dr. J. A. HÄFLIGER, F. A. FLÜCKIGER als *Pharmaziehistoriker* mit 9 Abbildungen, 20 bldz.

Veröffentlichungen der Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie.

De „Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie” bereidde haar leden een uiterst welkome verrassing door de toezending, achtereenvolgens in den loop van dit jaar, van deze drie bijdragen. In aantrekkelijk gewaad gestoken, op kunstdrukpapier in royaal formaat uitgevoerd, bevatten deze monographieën op historisch-pharmaceutisch terrein belangrijke gegevens naast duidelijk bronnenaanwijzingen, verlucht door tal van fraaie illustraties, waarvan enkele in kleuren werden uitgevoerd.

Het mag als bekend verondersteld worden, hoe in vroeger jaren de apothekersopleiding een gansch andere was dan die van heden. Maar ook, welk een onderscheid in de rangen van het personeel, reeds naar het uiterlijk. De leerling van toen, die slechts met „Ihr” werd toegesproken, bezat in tegenstelling met den gezel geen servet, noch zilveren lepel; ongepoederd moest hij gaan en mocht bij boodschappen in de stad zijn werkschort niet afleggen — stampen en snijden behoorde tot zijn taak. Na vijfjarigen leertijd veranderde dit alles; hij werd als „Herr” en met „Sie” toegesproken, hij mocht zich het haar poederen, stok en degen dragen. Als gezel kleepte hij zich in rok, van blinkende knopen voorzien, met lang vest en kniebroek, in helle kleuren. Maar zijn grootste trots was zijn leerbrief — lang gekoesterde wensch — op perkament in het sierlijkste krullenschrift geschreven, door den meester „mit aigner Hand” ondertekend en gezegeld, vaak ook door den stadsgeneesheer of den raad der stad bevestigd. En met deze kostbare oorkonde in den zak, trekt de jonge gezel de wereld in, vaak van stad tot stad, van de eene apotheek naar de andere. Gelukkig zijn ons vele dier kostelijke stukken bewaard gebleven, versierd als zij zijn met bloemen en vogels, ranken en ornamenten, met bijbel- en zegenspreuken, afbeeldingen van schutsheiligen en wapenschilden. Hiernaast vindt men in dit aantrekkelijk werkje ook melding gemaakt van getuigschriften na werkzaamheid als bediende — uit veler verzamelingen zijn in totaal een honderdtal bijeen gebracht; dat vele in het Latijn zijn gesteld is begrijpelijk.